

Upoštevanje ptic v gozdarstvu

Mirko Perušek

foto: Mirko Perušek

Zadnjih dvajset let v gozdarstvu vse bolj upoštevajo divjega petelina *Tetrao urogallus* pri načrtovanju del v gozdu.

Ptice so številni drobni pojoči biseri in so večinoma blizu vrha prehranjevalne piramide. Najštevilnejši je red pevcev, ki se najpogosteje prehranjujejo s številnimi drobnimi žuželkami in drugimi nevretenčarji; sove lovijo male sesalce in tudi nekatere ujede, druge pa tudi ptice, sesalce, dvoživke ali ribe. Prisluhnjimo jim in posegajmo v gozdove le toliko, kolikor je najbolj nujno in najmanj moteče. Ogrožene in redke vrste pa naj bodo naše skupno vodilo za ukrepanje v celotni gozdnati krajini.

Dobro polovico Slovenije poraščajo gozdovi, zato spada naša država med najbolj gozdnate v Evropi. Z opuščanjem obdelovanja kmetijskih površin se z gozdom zaraščajo še nove površine. V gozdovih je človek nekoč lovil divje živali in nabiral les za kurjavo. Kasneje je gozd krčil ter ustvarjal polja in travnike. V gozdovih je dobil stavbni les, kresilno gobo za netenje ognja, zdravilne rastline, gobe, borovnice in druge gozdne sadeže. Pozneje so različni gozdovi dobivali različne vloge. V bližini rudnikov so bili bolj izkoriščani, v odročne in težje dostopne gozdove pa se je manj posegalo. Naši predniki so začeli graditi gozdne ceste ob koncu devetnajstega stoletja, intenzivneje pa po drugi svetovni vojni. Danes je večina gozdnih površin odprtih s cestami in gozdnimi vlakami. Po drugi svetovni vojni so z gozdovi upravljala gozdna gospodarstva, po osamosvojitvi Slovenije je leta 1993 novi gozdarski zakon razdelil strokovno in izvajalsko delo na dve različni službi. Delo strokovno vodi in nadzira Zavod za gozdove Slovenije (ZGS), dela v gozdu opravljajo lastniki sami ali samostojni podjetniki, v nekdanjih družbenih gozdovih pa izvajalska podjetja oziroma delniške družbe. Prevladujejo zasebni gozdovi, državnih je le za dobro petino. Država spodbuja lastnike k delu v zasebnih gozdovih s finančnimi spodbudami. Predvsem so to dela na področju obnove, nege in varstva gozdov, med katere spadajo tudi ukrepi za biotopsko funkcijo, kot je vzdrževanje vodnih biotopov, zasaditev plodonosnega drevja, puščanja dreves z dupli ter nameščanje in vzdrževanje gnezdilnic.

V okviru varstva gozdov so že v preteklosti nameščali gnezdnice predvsem za manjše ptice, npr. sinice, ter poudarjali pomen in vlogo pomoči pticam pri ohranitvi zdravega gozda. Pozimi so razdelili šolam in ljubiteljem ptic na tone zrnja za zimsko krmljenje ptic. Danes se v gozdnogospodarskih načrtih vedno pogosteje omenjajo ptice ter ukrepi zanje. Med prvimi takšnimi načrtnimi ukrepi so bili ukrepi za ohranitev divjega petelina *Tetrao urogallus*. V osemdesetih letih so lovci zaradi upadanja številnosti divjega petelina prenehali z njegovim odstrelom. V gozdnogospodarskih načrtih so gozdarji izločili predele rastišč ter predpisali posebne varstvene režime. Na rastiščih od takrat ni dovoljen posek t. i. pevskih dreves oziroma izločijo se ožja območja rastišč. To so območja, kjer ni večjih posegov, še posebej se ne gradi cest in vlak. Divji petelin je zelo neprilagodljiva živalska vrsta, zato ga nekateri ukrepi v njegovem življenjskem prostoru močno ogrožajo *(glej predstavitev ptice v 1. številki Svet ptic, letnik 6, 2000). Gozdarska stroka se je skupaj z lovci odločila za zaščito divjega petelina in njegovih ključnih življenjskih prostorov ter sprejela ukrepe, ki so zahtevali spremembe v letni organizaciji dela. V spomladanskem času tako v predelih rastišč niso dovoljeni spravilo, sečnja in druga dela, ki bi povzročala nemir. To je preprosteje zagotoviti v državnih gozdovih in precej težje v zasebnih.

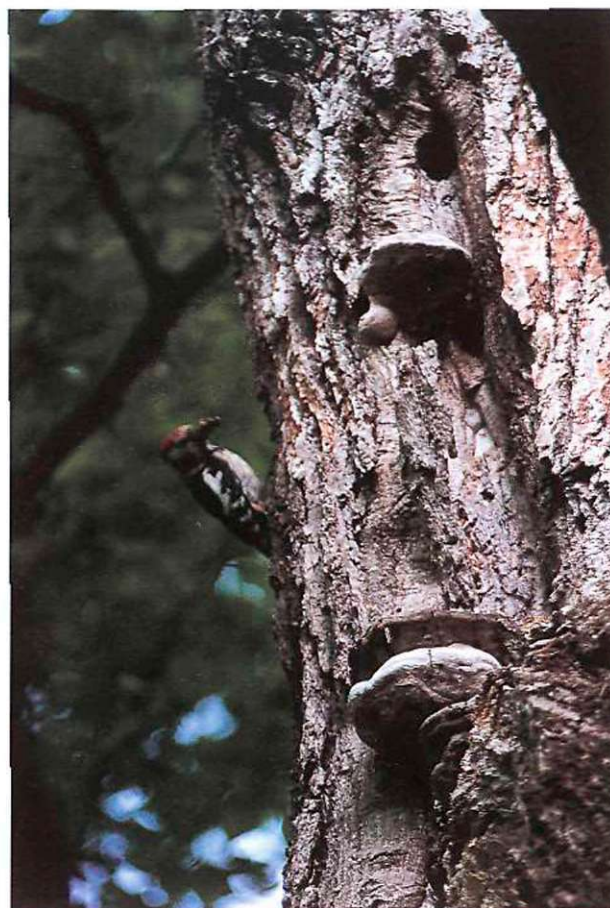

foto: Mirko Perušek

Odmrta in delno odmrta drevesa so sestavni del gozda. Na fotografiji je duplo srednjega detla *Dendrocopos medius*.

Zdaj načrtno puščamo odmrta drevesa in drevesa z dupli. V preteklosti so na sušice (odmrta drevesa) in votlo drevje gledali kot na gozdarjevo malomarnost. Lastniki gozdov so se priučili tega čiščenja, čez noč pa je težko spremeniti »staro nemško šolo« o maksimalnem donosu iz gozda tako pri lastnikih kot tudi pri posameznih gozdarjih. Še posebej je problematično čiščenje gozdov v predelih, kjer jih že dolgo intenzivno izkoriščajo. Običajno so to smrekovi sestoji v severovzhodni in severni Sloveniji ter po nižinah v okolici naselij. V teh gozdovih je treba budno paziti na drobne podlubnike, saj ti ob prenamnožitvah v teh nenaravnih sestojih lahko povzročijo veliko gospodarsko škodo. Najpomembnejši ukrep v teh gozdovih je njihovo postopno spreminjanje v prvotne mešane in listnate gozdove ter puščanje odmrlih dreves, kjer podlubnikov ni več. Tu in tam je v takšnih sestojih smiselno tudi postavljanje gnezdilnic, in sicer vse dotlej, dokler ni dovolj naravnih dupel.

Poleg omenjenih ukrepov so z načrti predpisani tudi drugi, morda še pomembnejši, kot je ohranitev skupin dreves za naravna zatočišča, kjer je v starem in votlem drevju dovolj možnosti za gnezdenje in hkrati precejšna ponudba hrane za posamezne vrste. V Sloveniji je bila v 70-ih letih osnovana

mreža gozdnih rezervatov, kjer drevja ne sekamo in so namenjeni le v poučne in raziskovalne namene. V nekaterih rezervatih najdemo primerno bivališče posamezne bolj specializirane vrste ptic. Za ohranitev nekaterih vrst ptic je pomemben stopničasto oblikovani gozdni rob s pestro sestavo vegetacije, za druge so pomembnejše gozdne jase, za tretje plodonosno drevje.

Pri načrtovanju in delu v gozdu so gozdarji vedno pripravljeni, da pticam pomagajo. Pomembno je le, da vemo, kateri ukrep je najpomembnejši za določeno vrsto ptic. Druga pogosto težja stran je prepričevanje lastnika gozda, da se drži načrtovanih usmeritev. Med pomembnejšimi ukrepi je čas dela v gozdu. V preteklosti so lastniki v gozdu delali pozimi, saj je bil les iz zimske sečnje trajnejši, danes pa to bolj ali manj uspešno rešujejo različni zaščitni premazi. V vegetacijski sezoni so lastniki gozdov delali na poljih in travnikih. Danes se precej manjši delež lastnikov gozdov še ukvarja s kmetijstvom. Dela v gozdovih pogosto opravljajo obrtniki in izvajalska podjetja, ki želijo služiti vse leto. Sečnja v spomladanskem in poletnem času zelo moti gnezdeče ptice. V tem času ptice v primestnih gozdovih in na različnih turističnih točkah vznemirjajo številni obiskovalci. Gozdarji so tudi v ta namen postavili številne gozdne učne poti po vsej Sloveniji, ki obiskovalce seznanjajo z gozdom in obzirnim odnosom do njega. Vsako leto delavci ZGS vodijo po teh učnih poteh več deset tisoč obiskovalcev. Med njimi prevladuje šolska mladina. Njim vsako leto pred zimo razdelimo tudi manjši del krme za ptice. ZGS je skupaj z DOPPS-om izdelal plakat, ki je v pomoč pri zimskem opazovanju ptic ob krmilnici. Z njega je razvidno, da je glavni namen krmiljenja ptic predvsem izobraževanje.

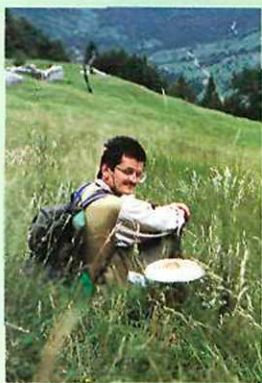
V primerjavi z drugimi evropskimi državami imamo precej sonaravne gozdne sestoje, zato se številni obiskovalci iz

foto: Mirko Perušek

Gnezdilnice so le dopolnilo naravnim duplom.
V njih gnezdiijo tudi sove.

zahodne Evrope navdušujejo nad našimi pestrimi gozdovi. S skupnimi močmi jih bomo takšne ohranili zanamcem. Drevo raste desetletja, stoletja, posekamo pa ga v trenutku. Strokovna gozdarska služba usmerja, še posebej znotraj ZGS in v okviru svojih nalog, razvoj gozdov ter izobražuje lastnike gozdov in javnost z namenom, da bodo gozdovi tudi v prihodnje prijazni za ptice in druga živa bitja. ■ ■ ■

Nov direktor in namestnik direktorja

Z novim letom smo v društvu dobili novega direktorja. To je Tomaž Jančar, ki delo zaenkrat opravlja prostovoljno. Ker je zaradi drugih obveznosti prisoten v pisarni le omejen čas, je za namestnika direktorja imenoval Leona Kebeta, ki je zadolžen za operativno vodenje. Delo direktorja je potrebno, saj ta hip v društvu

štirje fantje civilno služijo vojaški rok, poleg tega pa so v pisarni stalno prisotni štirje zaposleni in je dobra organizacija dela nujno potrebna.

Društveni prostori

Ponovno bomo oživili stare društvene prostore na Žibertovi 1. Ker smo pisarno preselili na Prvomajsko 9, so stari prostori ostali prazni. Prostore nameravamo prebeliti in preurediti. V bodoče jih bomo uporabljali kot predavalnico za društvena predavanja. Na ogled in prvo predavanje 22. marca (glej program predavanj v Ljubljani) ste vljudno vabljeni. Iskrena zahvala gre vodstvu Prirodoslovnega muzeja Slovenije, ki nam je velikodušno dovolilo uporabo prostora na Žibertovi ulici.